

Algemene gegevens

Titel: **Kunst tijdens en vlak na de Eerste Wereldoorlog**

Thema: Eerste Wereldoorlog.

Niveau: Gymnasium 3.

Aantal lessen: 6

Product: presentatie

Ontworpen door: A. Marchand, 2013

Leerinhoud en hoofdopdracht

De Eerste Wereldoorlog wordt ook wel be-

schouwd als de eerste moderne, geïndustrialiseerde massaoorlog: honderdduizenden soldaten werden geconfronteerd met de ellende, de gewonden en de dood die hoorden bij de loopgravenoorlog. Het thuisfront zag duizenden soldaten verminkt of helemaal niet terugkeren van de slagvelden van Europa.

Deze verschrikkingen hadden ook gevolgen voor de kunst van die tijd - niet alleen qua inhoud, maar ook wat betreft stijl. Sommige soldaten legden hun ervaring met de 'hel op aarde' vast in gedichten. Anderen, of ze nu zelf in de loopgraven hadden gevochten of niet, probeerden wat ze hadden meegemaakt te verwerken in schilderijen. Dit leidde doorgaans tot 'ongemakkelijke' kunst: het was vaak niet in de eerste plaats de bedoeling dat de kijker het mooi vond, het ging er veel meer om het gevoel van verlies, pijn, ellende, verdriet, zinloosheid, onrecht, honger, wanhoop, angst, of wat dan ook over te brengen. Ook uitten veel kunstenaars scherpe kritiek op de overheid of de samenleving in het algemeen die zoveel jonge mannen de dood had laten vinden. Waar waren ze voor gestorven? Het contrast met de kunst van voor de Eerste Wereldoorlog was groot.

De volgende opdracht maak je in groepjes van twee. Jullie krijgen als duo een kunstenaar toegewezen die óf zelf in de Eerste Wereldoorlog heeft gevochten óf als achterblijver zijn ervaringen met de oorlog in zijn kunstwerken heeft verwerkt. Op het lootje dat je trekt staat ook een belangrijk kunstwerk van de kunstenaar dat je in je presentatie moet bespreken. Over deze kunstenaar en zijn werk gaan jullie een presentatie houden.

Leerdoelen

Aan het einde van deze lessenserie:

- kunnen jullie uitleggen op welke manier kunst veranderde na de Eerste Wereldoorlog
- kun je een schilderij / gedicht bespreken waarbij je ingaat op de techniek en de inhoud van het kunstwerk
- kun je een verband leggen tussen de ervaringen van de kunstenaar en zijn kunst
- kun je met een klasgenoot een presentatie houden met een heldere inleiding, middenstuk en conclusie

De opdracht

Jullie presentatie voldoet aan de volgende eisen:

1. **Biografie.** Geef een korte biografie van de maker van het kunstwerk. Ga daarbij met name in op zijn oorlogservaringen. Waar komt de kunstenaar vandaan? Uit wat voor familie is hij afkomstig? Welke opleiding heeft hij gehad? Op welke manier heeft hij te maken gehad met WOI? Als hij heeft gevochten: wanneer en waar? Wat was zijn functie / rang? Hoe verging het de kunstenaar na de oorlog?

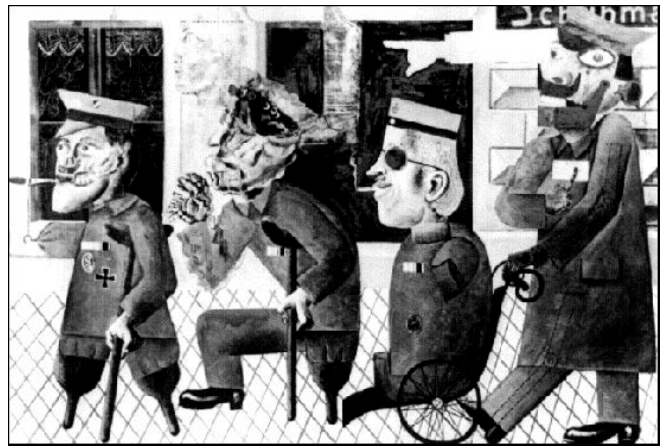


Figure 1. Otto Dix, Oorlogsinvaliden, 1920.

2. **Stijl.** Bespreek aan de hand van enkele kunstwerken/gedichten van de kunstenaar zijn of haar stijl. Hiervoor gebruik je in ieder geval het aan jullie toegewezen kunstwerk. Wat maakt zijn kunstwerken/gedichten zo bijzonder? Welk gevoel roept het kunstwerk op? Bij een gedicht: gebruikt de dichter stijlfiguren / beeldspraak? Hoe ziet het 'rijmschema' (abab; aabb; abba; abcabc) eruit? Bij een schilderij: Hoe zit het met het kleurgebruik? Ligt er een bepaalde kijklijn in het schilderij (waar valt je oog als eerste op)? Is het abstract of realistisch? Behoort de schilder tot een bepaalde kunststroming?
3. **Inhoud.** Ten slotte ga je in op de inhoud van het jullie toegewezen gedicht / kunstwerk. Waar gaat het precies over / wat is het thema? Wat valt er precies te zien / te lezen en wat is daar de betekenis van? Is er een duidelijke boodschap uit te halen?
4. **Conclusie.** Sluit af met een conclusie waarin je kort uitlegt op welke manier de oorlog de kunstenaar in zijn werk heeft beïnvloed. Ga hierbij zo mogelijk in op zowel de stijl als de inhoud van zijn of haar kunstwerken.

Praktische eisen voor de presentatie:

- duur max. 12 minuten
- geef een korte inleiding waarin je in drie zinnen vertelt wat je gaat bespreken
- sluit af met een korte conclusie (zie punt 4 hierboven)
- je hoeft niet alles uit je hoofd te doen, maar het heeft positieve gevolgen voor je cijfer als je regelmatig oogcontact hebt met je publiek, je niet verschuilt achter je blad met tekst, etc.
- maak gebruik van audiovisuele middelen (afbeeldingen!)
- lever op maandag 6 juni de tekst van jullie presentatie bij je docent in – vermeld daarop ook je bronnen! Vervolgens wordt elke les door loting bepaald wie de volgende les moeten presenteren.

Dit systeem heeft twee voordelen: 1. het is voor de docent heel leuk om de namen van de volgende slachtoffers uit een hoge hoed te trekken en de vertwijfelde wegwerpgebaren en onderdrukte vloeken van zijn leerlingen soeverein glimlachend terzijde te kunnen leggen en 2. iedereen heeft precies evenveel voorbereidingstijd.

Praktische tips voor de presentatie:

- loop van tevoren met elkaar de hele tekst door zodat je ongeveer weet hoe lang je er over doet
- een goede voorbereiding is het belangrijkste wapen tegen zenuwen...
- zorg van tevoren dat de technische zaken werken (USB-stick, powerpoint, ...)
- in Tresoar staat de weergaloze *Dictionary of Art* van Jane Turner, in de kast op de leeszaal. Gebruik 'm!

Beoordelingscriteria

De beoordelingscriteria zijn hieronder in een tabel opgenomen:

Onderdeel	Punten
Biografie kunstenaar	20
Stijl kunstenaar	15
Inhoud kunstwerk	20
Conclusie	15
Presentatie	20
Reflectie	10

Totaal	100
---------------	------------

De kunstwerken

Siegfried Sassoon (1886 - 1967) - *Does it matter?* (1919)

Wilfred Owen (1893 – 1918) - *Dulce Et Decorum Est* (1917)

Robert Graves (1895-1985) - *Two Fusiliers* (1918)

Edward Blunden (1896-1974) - *Concert Party – Busseboom* (1924-1927)

Vera Brittain (1893-1970) - *The German ward “Inter Arma Caritas”* (1917)

Hannah Höch (1889-1978) - *Schnitt mit dem Küchenmesser DADA durch die letzte weimarer Bierbauchkulturepoche Deutschlands* (1919)

David Bomberg (1890-1957) - *Sappers at Work: A Canadian Tunelling Company*, (second, final version, 1919)

John McCrae (1872-1918) - *In Flanders fields* (1915)

Otto Dix (1891-1969) - *Der Krieg* (1924)

Käthe Kollwitz (1867-1945) - *Die Überlebenden. Krieg dem Kriege!* (1923)

Christopher R. W. Nevinson (1889-1946)- *Returning to the trenches* (1916)

George Grosz (1893-1959) - *Explosion* (1917)

John Nash (1893-1977) - *Over the top* (1918)

Max Beckmann (1884-1950) - *Auferstehung* (1918)

Docentenhandleiding

Algemene toelichting

Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog en de eerste oorlogsjaren zijn besproken. De afloop en het Verdrag van Versailles nog niet (mag wel, maar is niet nodig). Het verdient aanbeveling voorafgaand aan deze lessenserie een les te besteden aan kunst vóór WOI. Bespreek bijvoorbeeld aan de hand van een schilderij van Monet, Cézanne of Renoir het dromerige impressionisme van de negentiende eeuw en zet daar een werk van Otto Dix tegenover (zonder in te gaan op de persoon van Dix). Bespreek het dada-isme. Vraag leerlingen te reageren: wat roepen deze schilderijen op, qua sfeer, gevoel, ... Leer ze kijken!

Ook is het waardevol om delen de BBC-docu *The Great War* te laten zien, met name het fragment waarin Owen verslag doet van de directe aanleiding van zijn shell-shock. De eerste 22 minuten van aflevering 'Mutiny'.

Benodigde materialen

Leerlingen hebben hun iPad nodig.

Leerlingen hebben toegang tot internet nodig.

Leerlingen hebben een lootje nodig met daarop de naam van een kunstenaar en een van zijn / haar kunstwerken.

Toelichting op de analyse- en researchopdrachten.

Aanvullende theorie

Boekentips:

Modris Eksteins, *Lenteriten. de Eerste Wereldoorlog en het ontstaan van de Nieuwe Tijd*, Houten, 1990.

E.H. Gombrich, *Eeuwige schoonheid*, Houten, 1996.

De BBC heeft een geweldige documentaire gemaakt over de Eerste Wereldoorlog: *The Great War and the Shaping of the 20th Century*. Zie voor meer informatie: www.pbs.org/greatwar/ Hierin komen Robert Graves, Wilfried Owen, Kathe Kollwitz en Otto Dix voor.

Voor uw eigen plezier: Pat Barker, *Weg der geesten*, 2002.

Toelichting op de opdracht

Leerlingen vinden het moeilijk om goed naar kunst te kijken: dat moet met ze geoefend worden. Wat zie je hoor je? Welk gevoel roept het op? Hoe doet de maker dat? Ze moeten leren dat hun blik even waardevol is als de blik van de kunstkenner: hun gevoel en idee bij een kunstwerk is nooit fout, zolang ze maar goed kijken / goed lezen.

Toelichting op reflectie

Geen